

האם טוב להישבע שלא לעבור עבירה?

הלל מרצבך, יד בנימין

ז. שולחן ערוך - יורה דעה סימן רג סעיף ו-ז

האומר: אשנה פרק זה, וירא שמא יתרשל בדבר, שרי ליה למנדר לזרוזי נפשיה. וכן אם ירא שיתקפו יצרו ויעבור על איזו מצוה ממצות לא תעשה, או יתרשל מקיום מצוה עשה, מצוה לישבע ולנדור כדי לזרז עצמו.

מי שנדר נדרים כדי לכונן דעותיו ולתקן מעשיו, הרי זה זריז ומשובח. כיצד, מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שנתיים; או שהיה שוגה בין ואסר היין על עצמו זמן מרובה; או אסר השכרות לעולם; וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו; וכן מי שהיה מתגאה ביופיו ונדר בנזיר וכיוצא בנדרים, כולם דרך עבודה לשם הם; ובנדרים אלו וכיוצא בהם אמרו חכמים: נדרים סייג לפרישות; ואף על פי שהם עבודה, לא ירבה אדם בנדרים איסור ולא ירגיל עצמו בהם, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהם, בלא נדר.

ח. שפתי כהן - יו"ד סימן רג ס"ק ו

מצוה לישבע כו'. אף על גב דשבועה אינו חל על דבר מצוה כדלקמן סי' רל"ט מ"מ שרי ליה לאינש לזרוזיה נפשיה.

ט. הרב יעקב שילוביץ - חברותא נדרים ח, א הע' 5

ב"קהלות יעקב" סימן כב הביא, ששיטת הרמב"ן היא שלא כהר"ן, אלא שאף "בל יחל" ליכא. והקשה "קצות החושן" [עג ה], אם כן מה זירוז יש במה שנשבע שבועה שאינו חייב לקיימה. ותירץ: אף הרמב"ן מודה **שיש איסור**, רק הוא סובר שאין אפילו מלקות מצד "בל יחל".

וב"קהלות יעקב" כתב שם, שמדברי הרמב"ן במלחמות פרק ג' משבועות לא משמע כן. וכתב שם לבאר את הזירוז בשבועה שאינה חלה...

לפי שטבען של בני אדם במצוה שקשה עליהם לקיימה, הרי הם מחפשים איזה **הוראת היתר** באופנים שונים ומשונים להקל על עצמן, ועל ידי השבועה שוב לא יחפש הוראות היתר. כי על הצד שדבר זה מותר הוא, הרי חלה השבועה [ולפי זה נשבע דוד שלא באופן כללי לשמור את משפטי התורה, שאם כן לא היה מועיל כלום, אלא נשבע באופן שייכללו בשבועתו כל דרכי ההיתר השונים והמשונים].

א. מסכת נדרים דף ז עמוד ב - דף ח עמוד א

אמר רב גידל אמר רב: מנין שנשבעין לקיים את המצוה? שנאמר: נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך. והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא! אלא הא קמ"ל, דשרי ליה לאיניש לזרוזי נפשיה. ואמר רב גידל אמר רב: האומר אשכים ואשנה פרק זה, אשנה מסכתא זו - נדר גדול נדר לאלהי ישראל. והלא מושבע ועומד הוא, ואין שבועה חלה על שבועה! מאי קמ"ל? דאפי' זרוזי בעלמא, היינו דרב גידל קמייטא! הא קמ"ל, כיון דאי בעי פטר נפשיה בקרית שמע שחרית וערבית, משום הכי חייל שבועה עליה.

ב. ר"ן - נדרים ח ע"א ד"ה אלא

לא אצטריך האי קרא לומר שהשבועה לקיים המצוות חלה לגבי כל יחל, אלא ה"ק מנין שדבר הגון הוא להשבע לקיים את המצוה ואפי' כשרים שנמנעין משבועה נשבעין הן בכך.

ג. רבי עקיבא איגר - נדרים דף ח עמוד א

בהר"ן ד"ה והלא מושבע ועומד. שהיא חלה לגבי כל יחל. עי' בלשון הרמב"ן על התורה פ' חוקת שכתב ואפי' בקיום מ"ע אין **חלות** שאם נשבע לקיים את המצות ולא קיים אינו מתחייב משום שבועה לא קרבן ולא מלקות.

ד. ספר חסידים (סימן תתשי)

כתיב נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך, אבל בזמן הזה אין נשבעין על המצוות **שלא יעבור**, דרך אצל דורות הראשונים דגם אם היו ממיתין אותם לא היו עוברים על השבועה.

ה. רמב"ם - הלכות שבועות פרק יא הלכה ג

מותר לאדם להשבע על המצוה לעשותה כדי לזרז את עצמו ואף על פי שהוא מושבע עליה מהר סיני שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך.

ו. טור - יורה דעה הלכות נדרים סימן רג

צריך כל אדם להתרחק מן הנדרים שלא ידור שום דבר עד שיעשנה ואפילו צדקה וכיוצא בזה אין טוב לידור... ומיהו אם מצוה דגופיה ומיחייב ביה ורמי עליה כהיה דאמר אשנה פרק זה ואשנה מסכתא זו וירא שמא יתרשל בדבר ויש בידו לקיים הדבר שרי ליה למינדר לזרוזי נפשיה... ועל זה אמרו חכמים [אבות פ"ה] נדרים סיג לפרישות אבל מכל שאר נדרים צריך האדם להתרחק מאד:

י. חשוקי חמד - נדרים ח, א (הרב יצחק זילברשטיין)

שאלה בחור המתדרדר מדרך הישרה, האם מותר להשפיע עליו במתנות ובאהבה וחיבה שיניח תפילין, וגם להשביעו על כך?

תשובה נאמר בנדרים דף ח ע"א מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך... ונחלקו רבותינו הראשונים כאשר נשבע לקיים מצוה, האם השבועה חלה, או שמא השבועה לא חלה כלל, כי הוא מושבע ועומד... מבואר בר"ן שהשבועה חלה על דבר מצוה לענין בל יחל.

מאיך ברע"א בגליון הש"ס הביא שהרמב"ן חולק, וסובר דאפילו בנשבע לקיים מצות עשה, לא מתחייב לא קרבן ולא מלקות, ולא עובר שום איסור תורה בגלל השבועה... ונראה דלשיטת הרמב"ן מותר להשביעו, כיון שהשבועה רק תזרז אותו, ואם יעבור לא יחטא באיסור שבועה, כי היא לא חלה, אבל לשיטת הר"ן אין להשביעו, כי אולי יעבור על שבועתו, ונמצא דיחטא בכפליים, הוא לא יקיים את מצות תפילין וגם לא יקיים שבועתו...

ונראה דאולי יש עצה, להשביעו בנוסח שלא יעבור על שבועה, כגון להשביע אותו בזה הלשון **לשבועה** שאניח כל יום תפילין. שפירשו הוא "לא שבועה" כמבואר במסכת נדרים דף יא ע"א, והבחור הנ"ל מן הסתם לא יודע זאת, ויחשוב שנשבע ויזרז, ואפילו אם יכשל לא יעבור על איסור שבועה, כי אין כאן שבועה.

ויש לשאול על דברינו, הרי הבחור יכשל ב"נתכון לאכול בשר חזיר, ואכל בשר טלה" שנענש. וגם בזה אסור להכשיל כמבואר בתוס' בקידושין (דף לב ע"א ד"ה דמחיל).

ויש להשיב, דאם רוב הסיכויים שיזרז, ובפרט שגם יקבל מתנות ושיחות מוסר, ואם כן מן הסתם השבועה תועיל, ואף אם ח"ו לא תועיל, לא עבר על איסור שבועה החמורה אלא על נתכון לאכול בשר חזיר ואכל טלה, ועדיף לעשות כן כדי להצילו מחטא.

לסיכום: אין להשביעו באופן רגיל, אבל מותר להטעותו ולהשביעו בלשון לשבועה, וישפיעו עליו במתנות ופיוסים ושיחות שיקיים השבועה.

יא. דף על הדף - נדרים דף ח עמוד א

בגמ': והלא מושבע ועומד מהר סיני וכו'.. וכתב בספר מרפסין איגרא (פר' יתרו ע' קלט): **קשה:** אם אכן כל אדם מושבע ועומד מהר סיני על כל המצוות, אם כן היה מן הדין שכל אדם שיעבור על מצוה כל שהיא ממצוות התורה ילקה משום שבועת שקר?

ויש **לתרץ:** כדי שאדם יעבור על שבועת שקר צריך הוא לומר את השבועה בפיו בנוסח מסויים כפי כל ההלכות שנתפרשו ונתבארו במקומות רבים בגמרא, וכאשר חסר פרט מסויים מהלכות אלו השבועה היוצאת מפיו איננה ברת תוקף כלל.

אם כן, אכן אדם מחוייב ועומד מזמן קבלת התורה בכל המצוות, אולם, חיובו איננו עומד בגדרים של הלכות שבועה. לכן לא ניתן להעניש אדם העובר על אחת ממצוות התורה משום שבועת שקר. אלא בעונש הקבוע בתורה על כל עבירה ועבירה.

אולם כוונת הגמרא בנדרים באומרה "והלא מושבע ועומד הוא", היא - הלא האדם **מחוייב** במצוות מזמן מעמד הר סיני, ולכן לא יכולה שבועתו להוסיף ולחייבו בדבר שהוא מחוייב בו ממילא.

יב. אתר שורש - הרב יניב חניא

שאלה: שלום וברכה, מכיוון שממש ממש קשה לי להתמודד עם נפילות באינטרנט, התחלתי לאחרונה ל"נדור" שאני לא אכנס למקומות לא צנועים. גיליתי שזה מאוד עוזר. הפחד מהנדר גורם לי לא להיכנס למקומות בעייתיים באינטרנט. אבל, למרות כל זאת, היתה פעם אחת שנפלתי למרות הנדר. וכעת אני תוהה- האם זה בסדר לנדור ככה, עם סיכוי ליפול, או שעדיף להימנע מזה, כי הפרת נדר זה דבר חמור?

תשובה: חכמים מביאים שנדרים יכולים לעזור לחזק מי שעבירה הפכה לו להרגל, או שהוא מרגיש שהוא לא יכול לעמוד בניסיון. ואז הוא נודר, וזה מחזק אותו לעמוד נגד הניסיון. ככה אומרים חכמים שבועז התגבר על התאוה לרות, כשהיא באה אל מרגלותיו בלילה... אולם גם שמעתי על הצד ההפוך, ורבים אמרו לי, שבסופו של דבר, אולי לא בפעמים הראשונות, גם ה"חיזוק" של הנדר נחלש, ואז נופלים או חוטאים, וזה גורם למעשה לחטא כפול...

אולם שמעתי על כאלה שעושים משהו אחר- הם לא נודרים "שאני לא אפול", אלא מקבלים על עצמם בקבלה גמורה, בלי נדר, שאם הם יפלו, הם יתנו סכום כסף גבוה, יחסית להם, לצדקה... לדוגמא- אם אני אפול, אני מקבל עלי בקבלה גמורה ומוחלטת, בלי נדר, שאתן 150 ש"ח לצדקה... (או כל סכום אחר שהוא מרתיע מבחינתך, אבל שניתן לעמוד בו). ואז, יש רתיעה עמוקה מביצוע החטא, כי אף אחד לא אוהב להוציא כסף סתם. ומצד שני, אם ח"ו נפלת- יש מוצא מ"הנדר", כי אתה נותן את הכסף. זה לא נחמד ולא קל לתת סכום גדול, אבל זה מסיר את נושא העבירה של הנדר החמור... יש את הרתיעה ויש מזה "מוצא".